

A KINCSKERESŐ RÉBER LÁSZLÓNÁL

– *Mikor kaptad az első honoráriumodat?*

– Hatéves koromban. Dunakömlőd főutcáján, kedvelt szokásaim szerint elmélyülten rajzolgattam az utamba kerülő házak falára. Nagyanyám a helység postamestere volt, és az emberek szerették annyira, hogy ne törődjenek velem. Ekkor azonban az út szélén megállt egy autó, szép autó volt. Kiszállt belőle egy komoly férfiú, és pofonvágott. Akkor nagyon zokonvettem, de utólag hasznosabbnak értékelem ezt a leckét. Mégiscsak ez volt az első figyelmeztetés, hogy firkálni veszélyes dolog.

Réber László grafikusművész nem szokott interjúkat adni. Véleménye szerint, amit nem tud műveivel kifejezni, azt elmondani sem érdemes. Végül egyetlen órát kérek és kapok.

Percnyi pontossággal érkezett a találkozóra. Kemény, nemes vonalú arcvonásaival, szikár, szélesvállú alakjával olyan, mint egy várkapitány. A kopját bizonyára kitűnően forgatná – gerelyvető bajnok volt ifjúkorában. De fegyvert még senkire nem fogott, a háború alatt sem tette, amikor katona volt.

– Akkor is csak rajzoltam. Térképeket, hadművelati vázlatokat. Sokszor az ajtót is rámszárták, amíg dolgoztam, hogy senkinek se beszélhessek arról, amit rajzolok.

– *Mikor gondoltál először arra, hogy művész leszel?*

– Nem tudom. Már nagyon korán tisztában voltam azzal, hogy jobban tudok másoknál rajzolni. De annyi minden érdekelt ezen kívül is. Sokat olvastam és nagyon sokat fantáziáltam. Én még petróleumlámpa mellett olvastam.

– *A mostani atomerőmű szomszédságában...*

– Igen, ott laktunk, később Pécsre költöztünk. Tudod, a petróleumlámpa mellett másképp lehetett olvasni. Lehet, hogy füstöl és rontja a szemet, de a homályos szoba megtelik a könyv hőseivel, a kinti világ neszei beépülnek abba, amit olvasok. Ha például a szél megzörrentette az ablaktáblát vagy a cserepeket a padláson...

– *Akkor jöttek a törökök?*

– Vagy az indiánok. És tudod, milyen csodálatos volt egy ilyen régi háznak a padlása? Ide hordtak fel minden holmit, amire valamilyen okból már nem volt szükség. Volt, amire már senki sem emlékezett, honnan került oda.

– *Most arról beszélsz, mennyi minden érdekelt. Azt mikor döntötted el, hogy milyen pályát választasz magadnak? Amire ráteszed az életedet, és amiből melleleg meg is tudsz élni.*

– Később. A gimnáziumban büszke voltam rá, hogy én kapom meg a legjobb rajzolóknak kijáró érmet a tantárgyi versenyen. De rajztanárom rögtön figyelmeztetett a művészpálya buktatóira, kötelező megalkuvásaira. Egy portréfestőnek, mondta, például az a legfontosabb, hogy jól nőssüljön, mert akkor megfelelően előkelő társaságból kapja a rendeléseit. Ezért sok mindennel próbálkoztam, de csak jóval később dőlt el, hogy megmaradok a ceruza, a kréta vagy az ecset mellett.

– *Mégis mikor?*

A válasz nehezen alakul ki. Ha mégis megfelel egy-egy kérdésre Réber László, gyakran teszi hozzá, ezt azért ne ird le. Művésszé válásának állomásait feszegetve végül a hadifogságánál kötött ki. Hadifogolynak seholse jó lenni, de ezen belül neki valamennyire szerencséje volt. A táboruk Azerbajdzsánban volt, nem messze a Kaspi-tengertől. Körben hatalmas hegyeket láttak, az örmények szent hegyétől, az Ararától egész a Kaukáz-

zus legnagyobb óriásáig, az Elbruszig. Másfél évig csak követ tört a többiekkel, utat, hidakat épített, s a munkaszünetekben csikkal rajzolt arcokat, mozdulatokat cigarettatárcája oldalára, hogy ne felejtse el a keze a rajzolást. De ekkor is tanult, talán a legfontosabbat: megismerni az embereket.

– Sohasem felejttem el a kis öregasszonyt, aki még itt, Magyarországon kis kosárban élelmet vitt be a szegény hadifoglyoknak, és akinek a kezéből úgy tépték ki a kosarát, hogy a karja is majdnem veleszakadt.

– *A körülmények ilyenné teszik az embert.*

– Egyes embereket, ilyenné, másokat pedig éppen megjavítanak. Egyszer munkából hazafelé menet, egy elgurult diót pillantottam meg az útszélen. Szorongva vártam hátha nem veszik észre az elöttem menők. Majdnem szerencsém volt, de az előttem ballagó Csonka bácsi, aki otthon a salgótarjáni szénbányatröszt udvarát szokta söprögetni, az utolsó pillanatban komótosan lenyúlt a dióért. Aztán kisvártatva hátranyújtotta nekem a felét, azzal a bölcsességgel kísérve: te is fölvehetted volna, csak mafla vagy, fiam.

– *És hogy kezdte festeni?*

– Véletlenül. Papírunk nem volt. Egyszer mégis rá máldoztak egy cigarettapapírt, amelyre lerajzoltam a tábor egyik könyvelőjét, úgy, hogy éppen a papíron található lyukból alakítottam ki a szemüvegét. Jót nevettek, és kaptam még papírt, ceruzát, később krétát, festéket, ecsetet. A festék legnagyobb része okkersárga volt, amivel kitűnően tudtam a katonaköpenyek színét eltalálni.

– *Amikor hazajöttél, már nem is akartál más pálya után nézni.*

– Ez látszott a legkézenfekvőbbnek. Először a Szabad Száj című satirikus újsághoz kerültem, ott dolgoztam a lap megszűnéséig. Később a Ludas Matyi munkatársa voltam, egészen 1959-ig.

– *A közvélemény mint karikaturistát ismert meg.*

– Pedig nem vágytam az ismertségre. Nem névvel, csupán kezdőbetűmmel és egy kis figurával szignáltam rajzaimat.

– *Könyvet hogy kezdte illusztrálni?*

– Véletlenül. Valakinek eszébe jutott, hogy a Botrány Chlochmerben című könyvet velem kellene illusztráltatni. Aztán lassan szívároggni kezdtek a megbízatások. Igyekeztem tiszteleggel megfelelni vállalt kötelességeimnek.

– *Ezt most úgy mondod, mintha nem lenne benne öröme.*

– Hogyne lenne. Ha valóban könyvet akarnak a művésszel csinálni. És nem arról van szó, hogy megrendelnek tőle egy meghatározott számú rajzot.

– *Azt hiszem, a Janikovszky Évával készített könyveidet is az érdekes feladatok közé sorolod?*

– Igen, de nem egyformán. Nagyon jó volt kitalálni ezt a nyelvezetet.

– *Azt hiszem, ez a Ha én felnőtt lennék-ben sikerült legjobban.*

– Igen, ezt a könyvet szokták említeni a külföldi könyvészeti szakmunkák is. De érdekes volt kísérletezni régi fényképekkel az Akár hiszed, akár nem című kötetben is. Ám a legtöbbször a kiadó és a nyomda nem szereti, ha túl változatos a tükör, sokféle betűtípusból kell szedni a szöveget. Így viszont túlzottan megkötik a művész kezét, és megfosztják a könyvtervezés fontos eszközeitől.

– *Most min dolgozol?*

– A következő munkámon. Abból vettük el most az időt erre a beszélgetésre.

– *Akkor megköszönöm szívességedet a magam és az olvasók nevében. Elvégre nekik készítetted a rajzaidat is.*

RIGÓ BÉLA